

PAGINA 3

Jacob Korf gids in Grote Kerk

PAGINA 5

Hagenaars kijken uit naar gezinssynode

PAGINA 8

Jan Schinkelshoek over *image building*

EN VERDER: Ad Verbrugge op zoek naar geluk ■ Reportage: spiritualiteit in Zeeheldenkwartier ■ Oude Testament voor dummies ■ Pleidooi voor stilte

Rafaa uit Syrië woont nu in Den Haag

In veiligheid – dat was wennen

INTERVIEW Vluchtelingen zijn dagelijks in het nieuws. Dat het niet gemakkelijk is huis en haard te verlaten, blijkt uit het verhaal van de Syrische Rafaa. Sinds kort woont ze in Den Haag.

IN DAMASCUS IS HET NORMAAL DAT er bommen inslaan op straat. 'Dat is onderdeel van het dagelijks leven', zegt Rafaa (20). Ze heeft net verteld dat ze het maar koud vond toen ze vorig jaar in Nederland kwam, en dat was nog wel in de zomer. 'Alles was nieuw en anders.' Ze vindt de mensen

haar vrienden nauwelijks over politiek. Daar houdt ze niet van. Ze wist dat troepen van de Islamitische Staat, het Syrische leger en andere partijen naderden. 'Uiteindelijk is het volk het slachtoffer.' Ze besloot te vluchten, op zoek naar een veilige en stabiele plaats om haar studie af te maken. Haar ouders bleven achter.

Na de autorit naar Libanon en het vliegtuig naar Turkije werd het menens. Met twintig anderen ging ze aan boord van een zeven meter lang schuitje, richting Griekenland. Het zou een snelle tocht worden, werd haar verteld. Maar het bootje maakte water en hozen met je schoenen haalt niet veel uit.

Het stuurloze bootje dobberde acht uur rond. Met een paar anderen besloot Rafaa te gaan zwemmen. Als een van de weinigen had ze een zwemvest gekocht. Hoge golven dreven hen terug en uiteindelijk pikte de Turkse kustwacht hen op. 'Het was de genade van God dat iedereen overleefde.'

'Morele steun is voor mij het belangrijkste'

aardig, er is veel natuur. 'Ik heb veel papieren', zegt ze met een lach, verwijzend naar de papierwinkel van haar asielpcedure. Rafaa heeft nu een flat in Den Haag en is nog bezig met schoonmaken en inrichten.

Acht uur dobberen

Als Syrië ter sprake komt, betreft Rafaa's gezicht. Haar levenslust lijkt op slag verdwenen. 'Er is geen toekomst.' Veel wil ze er niet over kwijt. Op de universiteit in Damascus, waar ze studeerde voor apotheker, sprak ze met

Lees verder op pagina 2

Rafaa in Den Haag: 'Er zijn hier gelukkig seizoenen'

In gesprek over 'dertigersdilemma'

Je bent jong en hebt het goed voor elkaar: (hoog)opgeleid, een prima baan, mooie woning, een rijk sociaal leven. Toch knaagt het. Wat maakt je tijd nou echt zinvol? Het begrip 'dertigersdilemma' is geïntroduceerd door psycholoog en loopbaanadviseur Nienke Wijnants. Ze schreef er een gelijknamig boek over. Twintigers en dertigers zijn uitgenodigd voor een gespreksavond over de vraag, hoe je zicht kunt krijgen op en het meeste kunt halen uit een hectisch leventje.

DINSDAG 27 OKTOBER, 20-22 UUR.
CHRISTUS TRIUMFATORKERK.

Zes middagen voor nieuwe rituelen

Bidden en bijbellezen aan tafel, hoeveel protestantse gezinnen doen dat nog? Toch vindt men rituelen nodig om het geloof tastbaar vorm te geven, en lang niet alleen in de kerk. Ds. Nico Riemersma onderzoekt met belangstellenden op zes middagen hoe nieuwe rituelen, van nut voor persoonlijk en gezamenlijk gebruik, voor jong en oud, ontwikkeld kunnen worden. Daarbij worden woorden uit de christelijke traditie gebruikt die vaak met een ritueel gepaard gaan: zegenen, zalven, bidden, maaltijd.

VANAF MAANDAG 5 OKTOBER, 14:30-16 UUR. BOSBESKAPEL

Blauwe Zusters naar De Boskant

Het voormalige r.k. spiritueel centrum De Boskant in het stadscentrum heeft een nieuwe bestemming gekregen. De kerk en het klooster van de heilige Antonius van Padua worden sinds deze maand bewoond door de Blauwe Zusters, die sinds 2009 actief waren in de Pastoor van Arskerker in Kijkduin. De vrouwen stellen het gebouw open als 'huis van gebed'. Ze dragen bij, aldus een verklaring van het bisdom Rotterdam, 'aan de opbouw en invulling van het kerkelijk leven in Den Haag.'

Theo Wierema hoeft geen nieuwe reformatie

'Kerk moet betrouwbare reisgenoot worden'

INTERVIEW Is Nederland aan een nieuwe reformatie toe? In de aanloop naar het internationale reformatiejaar 2017 het woord aan Theo Wierema, initiatiefnemer van de nieuwe Haagse organisatie De Zinnen.

VIJFHONDERD JAAR GELEDEN werd in Noordwest-Europa de toekomst van de kerk bepaald. Nu staan we weer op zo'n cruciaal punt in de geschiedenis, zegt Theo Wierema. 'Noordwest-Europa is mondiaal de kraamkamer van een nieuwe kerk. We denderen achteruit, we worden almaar kleiner, maar hier kan het gebeuren. Vindt de kerk een weg in een samenleving die weinig meer op heeft met het geloof?'

Op 31 oktober 2017 is het vijf eeuwen geleden dat Maarten Luther zijn 95 stellingen tegen de handel in aflaten op de deur van de slotkerk in het Duitse Wittenberg spijkerde. Conferenties, lezingen, studiematerialen, tentoonstellingen, er wordt internationaal van alles op touw gezet in de aanloop naar het 'reformatiejaar' 2017. In Nederland werd al een speciale stichting, Refo500, opgericht. Ook de Protestantse Kerk in Nederland en de Katholieke Vereniging voor Oecumene lopen zich warm.

Feestje

Een nieuwe reformatie is in de ogen van de katholieke theoloog Wierema niet de oplossing voor de huidige situ-

Theo Wierema: Wat ons als christenen verbindt is groter dan wat ons scheidt.

atie waarin de kerk zich bevindt. 'Ik ben best in voor een feestje', zegt hij, maar hij pleit vooral voor het ontwikkelen van een constante 'reformatie-

'Extreme breuken maken veel stuk'

houding' in de bestaande kerken, zoals in de Latijnse spreuk *Semper reformanda*: laat de kerk blijven reformeren, meegaan met de nieuwe tijd. Wierema heeft het niet zo op revoluties. 'Extreme breuken met het verleden maken veel stuk. Ze gaan uit van discontinuïteit', zegt hij. Zelf koos hij

er ook voor om door te gaan. Vorig jaar werd het r.k. spiritueel centrum De Boskant gedwongen te sluiten. Hij was er directeur. Dit jaar begon hij in de geest van De Boskant met een nieuw katholiek netwerk: De Zinnen. Veel mensen vroegen Wierema of hij niet wilde breken met de kerk. 'Als je breekt met iets, dan neem je van nature afstand. Ik kan dat niet; ik ben onderdeel van de zoektocht van mijn kerk.' En zo kijkt Wierema ook naar de Reformatie. Hij heeft minder met de persoon van Luther, en meer met de opvattingen van humanisten als Erasmus en Thomas More. Zij wilden de kerk van binnenuit hervormen.

'Hoezeer ik de kritiek en de drive van Luther ook deel om toen terug te gaan naar de bron van het geloof, en zijn keuze respecteer, uiteindelijk is breken zelden een oplossing. Na de Reformatie volgde aan de protestantse kant een continu proces van interne afscheidingen. Steeds maar weer fragmentatie. De uitdaging ligt in de verbondenheid. We hebben elkaar nodig. Wat ons als christenen verbindt is groter dan wat ons scheidt. Laten we dat verder ontdekken.'

Reisgenoot

Volgens Wierema is het cruciaal dat de kerk zich de komende jaren ontwikkelt als betrouwbare reisgenoot, in plaats van een plek waar alleen maar de leer wordt bewaakt die tegenover de samenleving en het zoekende individu gaat staan. Hij heeft het over een kerk die meewandelt met mensen. 'Een club die er is om samen met jou een weg te zoeken. Die mensen uitdaagt om terug naar de bron te gaan. Een volgeling van Jezus willen zijn in deze tijd.' De rooms-katholieke kerk heeft daar een gigantische uitdaging, zegt Wierema. 'Een pastoor gaat mij toch niet zeggen wat ik wel of niet moet doen? Ik heb een eigen geweten, zeggen verreweg de meeste welwillende rooms-katholieken. Maar een pastor die uitdaagt, en vanuit de rijkdom van de christelijke traditie de dialoog met je

Lees verder op pagina 2

NIET IEDEREEN DANST MEE OP de salsales die de katholieke Stichting Mara vanavond in buurtcentrum De Heldenhoek geeft. Sommige deelnemers van het OPstap-project voor thuisloze jongeren gaan even op en neer naar McDonald's en maken plannen om daarna naar de kermis te gaan. Naomi Mooiman (21) bijvoorbeeld. Ze heeft een kamer bij een begeleid-wonenproject, nadat haar ex-vriend haar op straat zette. Het 'beetje gezeik' dat eraan voorafging, leidde tot contact met de reclassering.

Liever een maatje dan een hulpverlener

Daarnaast heeft Naomi schulden. 'We zijn allemaal een soort van probleemgevallen', grijnst ze vrolijk. 'Financieel kan ik geen leuke activiteiten doen.' Naar de OPstap-avonden komt ze regelmatig. Vandaag heeft ze twee vriendinnen meegenomen.

Uitgelaten stemming

Jennelee (21) is een van hen. Ze leefde twee jaar op straat en heeft het vanavond prima naar haar zin. 'Als het om dansen draait, dan kom ik.' En weg is ze, terug naar de armen van de dansinstructeur, die de twintig aanwezigen geleidelijk aan opzweept. De stemming is uitgelaten, zoals dat hoort bij Zuid-Amerikaanse muziek. Jeroen van Es van Stichting Mara beweegt dapper mee op de nerveuze ritmes. 'Er is echt behoefte aan', meldt hij over het OPstap-project. Acht jaar geleden ontstond het na een onderzoek door het Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Ontwikkeling

Avondje salsa voor thuisloze jongeren

'Wat doen jullie met ze? Ze komen zo positief terug'

Let's dance, even niet aan drama's denken.

FOTO: MATTHIJS TERMEER

REPORTAGE Lekker ontspannen een avondje sporten of iets anders leuk ondernemen. Het OPstap-project van de katholieke Stichting Mara haalt thuisloze jongeren uit hun isolement. 'Soms heb je helemaal niemand.'

(JSO). Hieruit bleek dat thuisloze jongeren meer om een maatje dan om een hulpverlener verlegen zitten. 'Er lopen allemaal hulpverleners om ze

heen, daar worden ze wel eens moe van. Wij zijn er gewoon. We veroordelen ze niet, we luisteren naar hun verhaal.'

van alle drama.' Stichting Mara zet zich in voor mensen in kwetsbare posities, onder meer door armoedebestrijding en

het bevorderen van sociale verbanden in de maatschappij. Mara werkt met vrijwilligers, onder wie ervaringsdeskundigen die zelf het een en ander hebben meegemaakt. 'Dit zijn kansarme jongeren', zegt een vrijwilliger (25). 'Ze zijn hier om eventjes te ontsnappen aan de problemen. Ze spreken zoveel mensen en instanties, ze bouwen er een muurtje tegen op. De bedoeling van deze avond is gezellig met elkaar te zijn.' De vrijwilliger is zelf dakloos geweest. 'Het is knokken, je leert jezelf zo zwaar kennen. Ik weet hoe belangrijk het is om iemand te hebben om tegenaan te praten.'

Targets

Een deelnemster: 'Soms heb je helemaal niemand.' De kracht van Mara is volgens de ex-dakloze 'vriendschap, openheid, sociaal'. 'Gewoon lekker recht voor zijn raap ook. Problemen lossen we meteen op.' 'Er gaat bijna nooit wat mis', bevestigt Van Es. 'De jongeren voelen zich een soort familie, een vrienden-groep. Je moet hier niks, je mag zijn wie je bent. Zowel jongeren als vrijwilligers dragen het project op handen. We krijgen positieve reacties van het Leger des Heils en de Kessler Stichting. "Wat doen jullie met die jongeren? Ze komen zo positief terug." De opvang is meer probleemgericht, maar dit is van mens tot mens. Vrijwilligers hoeven ook niet bepaalde targets te halen. Vertelt een jongere zijn verhaal niet, dan is het voor ons ook prima. Als het goed gaat, hebben ze ons niet meer nodig.'

MATTHIJS VERMEER

Rafaa

Vervolg van pagina 1

Ja, ik heb ervaren dat degene die mijn lasten heeft verlicht in die periode, God is. Op mijn weg was hij elke stap bij mij, hij heeft mij beschermd'.

Toekomst

'Ik wilde niet terug en alles verliezen', verklaart Rafaa de grote risico's die ze nam. Ze speelde het klaar met de bus naar Griekenland te reizen. Een jaar geleden kwam ze op Schiphol aan. Ze had gehoord dat Nederland een land is waar ze als vluchteling kans had een stabiel leven op te bouwen. Toch was dat niet haar hoofdreden om hierheen te komen. 'Ik koos ook voor dit land omdat het klein en makkelijk te bereizen is. Er zijn seizoenen.' Mede-

werkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst stelden haar gerust en verzekerden haar dat ze hier veilig

'God was bij elke stap met mij'

was. Ze moest even wennen. Nu zegt ze opgelucht: 'Hier kun je gelukkig je mening uiten.'

Studie

Moeiteloos dreunt Rafaa de namen op van de plaatsen waar ze in asielzoekerscentra verbleef: Ter Apel, Veenhuizen, Luttelgeest, Oranjestad, Doetinchem en Katwijk. Het was niet altijd gemakkelijk in de vaak afgelegen dorpen. De laatste bus van Luttelgeest naar het asielzoekerscentrum

gaat al om twintig over vijf 's middags en het is drie kwartier fietsen naar de Jumbo.

'Het bevat me in Den Haag', zegt Rafaa voorzichtig. Het liefst begint ze een studie Nederlandse taal. Haar toekomst ligt in Nederland, verzekert ze. De eerste inburgeringspapieren heeft ze inmiddels ontvangen. Op de vraag waar ze mee geholpen kan worden: 'Het belangrijkste voor mij is morele steun. Dat Nederlanders een glimlach op hun gezicht laten zien, dat ze vluchtelingen zien als mensen die er behoefte aan hebben geaccepteerd te worden. Tot slot wil ik zeggen: wat er ook gebeurt, laten we ons vertrouwen stellen op God.'

MATTHIJS TERMEER

tiehouding in de kerk? 'Het is lastig. Ik vind weinig partners met De Zinnen die zich daar willen ophouden waar de zoekers en twijfelende gelovigen zijn.

'Paus Franciscus gaat knap om met de nieuwe tijd'

Ik denk soms: ben ik gekke Henkie? Maar hij noemt de pioniersplekken van de Protestantse Kerk, experimentele geloofsgemeenschappen voor mensen die niet of niet meer in de kerk

komen. 'Dat vind ik moedig beleid. Naast de oecumene die van levensbelang is voor de geloofwaardigheid van de christelijke kerken, moeten we het hebben van nieuwe vormen waarin we als "mensen van de weg" vooral met eenheid in verscheidenheid kunnen leven. Laten we daar onze energie in steken, in plaats van in kerksluitingen. Anders gaan we nog eens ten onder aan de vergaderingen. Vergaderingen over hoe we niet ten onder moeten gaan.'

ELLEKE BAL

Pubquiz over lekker leven

Wat weet jij (18-35) over levenskunst, wijze woorden, mindfulness? In de 'Pubquiz' van De Zinnen strijd je, in ruil voor het delen van je kennis, voor een mooie prijs.

MAANDAG 19 OKTOBER, 20 UUR. 'T SYNDICAAT, NIEUWE MOLSTRAAT 10. FACEBOOK.COM/2015ZVANDEZINNEN

Invloed van pausbrief Laudato si'

Waarom schreef Franciscus de pausbrief *Laudato si'* over uitgerekend het milieu? Hoe ver rijkt de invloed van die brief daadwerkelijk? Fred van Iersel, theoloog en hoogleraar in Tilburg, vertelt erover in de Christus Triumfatorkerk.

MAANDAG 5 OKTOBER, 19:30-21:15 UUR, € 5. DE ZINNEN.

Over dezelfde encycliek houden vicaris Ad van der Helm en pastoor Dolf Langerhuizen een najaarscatechese. DONDERDAG 29 OKTOBER, 5 EN 12 NOVEMBER; 20 UUR. MARIA TEN HOVEZAAL, ADRES: WILLEMSTRAAT 60.

Reformatie

Vervolg van pagina 1

aangaat, die blijft welkom. Paus Franciscus gaat knap om met de nieuwe tijd. Hij zegt niet: dit vinden wij als r.k. kerk en als je erbij wilt horen dan houd je je er maar aan. Nee, hij loopt een tijdje met je mee, luistert naar je en gaat dan met je in gesprek. Hij is iemand die mij het gevoel geeft dat mijn zoektocht bij hem de heilige grond is waar het gebeurt.'

Ziet Wierema andere positieve ontwikkelingen, die spreken van een reforma-

advertentie

Faber
uitvaartzorg

070 - 22 10 579
dag en nacht

www.faberuitvaart.nl

Met jarenlange ervaring in uitvaartverzorging, kunnen wij u altijd op een passende wijze bijstaan.

Persoonlijke aandacht en een hoge kwaliteit van dienstverlening staan bij ons hoog in het vaandel.

U kunt altijd vrijblijvend uw uitvaartwensen met ons bespreken.

Ongeacht of en waar u verzekerd bent.

info@faberuitvaart.nl 070 - 22 10 579

Cursus spiritualiteit en solidariteit

Bootsvluchtelingen, oorlogsslachtoffers in het Midden-Oosten, psychische wanhoop door werkloosheid in Europa, angst voor eenzaam leven op hoge leeftijd. Hoe ver kan je gaan met solidariteit voor mensen in nood, zonder daarbij jezelf te vergeten?

Over die vraag heeft de Spaanse mysticus Johannes van het Kruis nagedacht in zijn beroemde gedichten en pedagogische gebeden. Karmeliet pater F. Vervooren schreef een proefschrift over de mysticus en geeft een vierdelige cursus over het actuele nut van zijn overdenkingen.

VANAF DINSDAG 13 OKTOBER, 14-16 UUR, €10 PLUS €5 LESMATERIAAL P.K. PASTOOR VAN ARSKERK.

Grote Kerk ontvangt duizenden bezoekers

‘Deze kerk is gewijd aan een weerbarstig type’

KEUVELEND IN HET ARABISCH doen drie meiden hun entree. ‘Salaam, welcome to the church of holy Jacob, one of the disciples of Jesus’, groet Korf ze. Ze branden kaarsen voor de vrede – zoiets moois hadden ze in moskeeën nooit gezien. Maar het monument van oorlogsheld Jacob van Wassenaer Obdam, in het koor van de kerk, ervaren ze als een aanslag op het heiligdom. De leergierige dames krijgen daarom een minicollege over de spirituele weelde en waanzin in *The Netherlands* van de afgelopen eeuwen. Tot slot die hamvraag: waarom aanbidden jullie Jezus, alleen God is toch heilig? Korf: ‘Jezus is gedood vanwege zijn geweldloze strijd voor God. Zijn *jihad* was heilig en bracht de wereld heiligheid. Christenen willen hem volgen om dichterbij Allah, onze enige God.’ De vrouwen laten een zegen bij Korf achter.

‘Hier kom je makkelijk aan je kilometers’

De kerk associëren wij vaak met heiligheid, iets dat te mooi is en daardoor van de werkelijkheid is losgezongen, zegt Korf. ‘Daarom leg ik de bezoekers uit waarom deze kerk gewijd is aan een nogal weerbarstig type. De heilige Jacobus was, zoals elk mens, geroepen om zo goed als God te worden.’

Waf, waf! Buiten wordt een bulldog aan een paaltje gebonden. ‘Rustig maar’, zegt Korf kalmpjes, ‘Jezus is ook voor de honden gekomen.’ Het baasje wil

REPORTAGE ‘Wilkommen in der schöne Kirche der Apostel Jakobus!’ Een keurig in pak gestoken heer met een boordje wenkt een Duits koppel de Grote of Sint Jacobskerk binnen. Jacob Korf, predikant in Den Haag-zuidwest, was een van de 35 vrijwilligers die deze zomer zo’n 35.000 bezoekers onthaalden en rondleidden.

daar meer over weten.

Aarzelend zetten sportief geklede tieners een voet over de drempel. ‘Kom sporten!’, roept Korf. Verbaasd lopen ze binnen. ‘Waarom sporten jullie eigenlijk?’, vraagt hij. ‘Om je *body* te *shapen* en je *mind* te *verversen*’, zegt de stevigste knaap. Gelach. ‘Hier kom je makkelijk aan je kilometers. En daar, bij die kaarsjes, is ruimte voor *mindfulness*’, grapt de predikant. Niet veel later komen hun vragen. Wat het monument uitbeeldt, wie er onder de grond liggen. ‘Stel, ik geef jullie de sleutels van deze kerk’, daagt Korf hen uit, ‘waar zou je het pand dan voor gebruiken?’

‘Zet zachte banken neer’, branden ze los, ‘met fakkels en kaarsjes hier en daar’, ‘zet relaxte muziek aan’, ‘om te ontstressen’, ‘laat mensen *meeten* voor een goed gesprek’, ‘doe samen iets goeds, bijvoorbeeld voor vluchtelingen’. ‘Kom *high* worden. Mediteren, bidden, in hogere sferen komen, je weet toch?’

Korf wil het voorleggen aan de Stichting Grote Kerk, die het gebouw in stand houdt en het, in overeenstemming met de waardigheid daarvan, een zinvol gebruik wil geven.

Boswandeling

U staat in de Grote Kerk: wat valt u op? Die vraag krijgen bezoekers het eerst

Jacob Korf in de Grote Kerk.

gesteld. Het is zo ruim en leeg, zeggen de meesten. ‘Maak gerust een rondje en vul die leegte eens in.’

‘Als ik me leeg voel of juist overvol met gedachten’, vertelt een trouwe bezoeker, ‘maak ik vaak een boswandeling.’

Maar liever stap ik deze kerk binnen. Hier nip ik meer dan zuurstof. De leegte is gevuld met een soort levensadem. Opgewekt vlieg ik naar buiten.’

Veel toeristen en Hagenaars willen weten of en wanneer ze een viering kunnen bijwonen. Korfs antwoord: ‘In twee uur kunnen we achthonderd stoelen neerzetten. Maar we doen het niet. Het kost te veel om het gebouw alleen daarvoor open te stellen.’

‘Gooi de deuren elke dag open, sla kaarsen in’

Iemand die zijn geld verdient met *city marketing* voor de Gemeente Den Haag geeft gratis advies: ‘Gooi de deuren elke dag open, sla kaarsen in, laat Chinezen souvenirs kopen, organiseer betaalde rondleidingen. De Broeders van Sint Jan brouwen bier. Zij hebben het begrepen. Kerken moeten commerciëler leren denken.’

Eredienst of niet, Korf heeft gemerkt dat menig bezoeker – juist op die plek – de behoefte had aan vragen en opmerkingen over de kerk, het predikantschap (‘Wat doet u, waarom, hoeveel verdient u daarmee?’), God, de mysteries van het leven.

Het geeft te denken, zegt hij. ‘Om met Paul van Vliet te spreken: Er loopt een optocht door de tijd / van de schepping tot de eeuwigheid / en die optocht komt / en dat is gek / steeds weer op dezelfde plek...’

ROBERT REIJNS

Bellers vragen Kerk in Den Haag om hulp

‘Ik heb geen vervoer, wat nu?’

Hulpzoekers weten regelmatig Kerk in Den Haag – het blad en de website – te vinden. Ze bellen of mailen. Uit hun vragen komt naar voren wat hun beeld van ‘de kerk’ is. Een inkijkje.

TRING! DE TELEFOON GAAT. ‘Spreek ik met de kerk?’

Regelmatig bellen en mailen mensen naar het nummer en adres van Kerk in Den Haag, zoals die onder ‘contact’ vermeld staan. Met wat voor vragen richten zij zich tot – in hun ogen – ‘de kerk van Den Haag’?

De bellers en mailers zijn in vier categorieën in te delen: mensen in nood met een hulpvraag, mensen met praktische vragen, mensen met antwoorden op vragen waarvan zij vinden dat die gesteld moeten worden, en boze mensen.

Kennelijk is het woord ‘kerk’ nog steeds een synoniem voor ‘helper in nood’. Regelmatig bellen verdrietigen op die met ‘iemand van de kerk’ willen praten. Zoals laatst een man die kanker heeft. Een tijdje terug belden enkelen die ver-

Alle bellers hopen dat de kerk hen kan helpen

telden in hun jeugd door een protestants kerkelijk werker seksueel misbruikt te zijn geweest; ze wilden hun verhaal kwijt. Onlangs belde een bejaarde dame die in een rolstoel zit en nergens vervoer kon vinden. Een gewone taxi kon niet, een taxibusje lukte niet. Ten einde raad googelde ze op ‘kerk’ en ‘haaglanden’ en zo kwam ze

bij Kerk in Den Haag terecht. De eindredacteur speurde zijn netwerk af en regelde dat iemand haar ophaalde en terugbracht. Laatst zochten een paar mensen contact met hulpbehoevende asielzoekers.

Adres

Verder zijn er de bellers met praktische vragen. Zaterdagavond 11 uur: kunt u mij vertellen hoe laat er morgen een kerkdienst in Loosduinen begint? Onze moskee zoekt extra ruimte, weet u of er een kerk te koop is? Wij beginnen met een nieuwe kerk en zoeken een leegstaand kerkgebouw. Mijn moeder van 92 heeft een neef die predikant was in Den Haag, kunt u mij zijn adres geven? Ik ben als maatschappelijk werker op

zoek naar een tolk voor een Pools gezin, weet u iemand?

Ook landelijke en regionale media weten Kerk in Den Haag te vinden.

Omroep West: ‘Wat vindt de Protestantse Kerk van het bierproeffestival in de Grote Kerk? Hoe denken hun kerk-gangers daar over?’

Talpa: ‘Wij zoeken een nieuwe kandidaat voor Utopia. Een christen die recht in de leer is en zich redelijk kan uitdrukken. Kent u iemand?’

Radio West: ‘We zien een stuk over Valentijn op uw site. Wilt u in onze uitzending vertellen hoe de kerk staat tegenover Valentijnsdag en de bijbehorende commercie?’

Dan heb je mensen met antwoorden, die vragers zoeken. Ze vertellen dat ze

op wonderbaarlijke wijze bekeerd zijn en zoeken een podium om hun nieuwe inzichten te spuien. Of ze zoeken financiële steun om hun verse geloof aan de man te brengen. Tot slot zijn er boze bellers. Laatst een verontwaardigde man die in het blad gelezen had dat de Bethelkerk in Loosduinen gesloopt gaat worden. Dat mocht niet gebeuren! Hij kon doorverwezen worden naar een actiecomité dat dezelfde mening is toegedaan.

De bellers en mailers hebben iets gemeen: ze hopen dat de kerk hen kan helpen. Ooit klopten hongerigen en dorstigen als vanzelf bij een kerk aan. Letterlijk, op de deuren van kerkgebouwen, pastorieën en kosterswoningen. Als je tegenwoordig een probleem hebt, is het kennelijk niet zo gek om op ‘kerk’ te googelen, de telefoon te pakken of een hulpvraag te mailen.

Italië

Kerk in Den Haag wordt om de haverklap gebeld. Soms is zo’n telefoontje erg grappig. Dan loop je midden in Frankrijk door een bos en vraagt de beller: kunt u mij doorverbinden met de hoofdredacteur? Dan moet je soms uitleggen dat Kerk in Den Haag gemaakt wordt door freelancers die overal en nergens werken, en zelfs in Italië mails en telefoontjes beantwoorden. En die bij iedere vraag verwonderd zijn over het feit dat mensen de kerk weten te vinden.

MARGOT C. BERENDS
ROBERT REIJNS

Spiritualiteit in de keuken

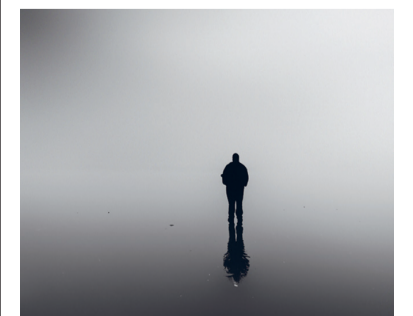
We staan er zelden bij stil dat alles wat met eten te maken heeft geritualiseerd is. Eten heeft bijna alles te maken met wie we zijn, ook in religieus opzicht. Dat stelt Maaïke de Haardt, hoogleraar Religie en gender, in haar boek *Raam op het zuiden. Religie en spiritualiteit van het alledaagse*. Ze schuift aan tafel met deelnemers en vertelt over haar visie tijdens een diner.

VRIJDAG 9 OKTOBER, 18-20:30 UUR,
€ 8. REMONSTRANTSE KERK.

Pleidooi voor meer stilte

Dit voorjaar verscheen het goed ontvangen boek *In Stilte, een filosofie van de afzondering* van Hagenaar en filosoof Jan-Hendrik Bakker, redacteur van het AD. De auteur bepleit een herwaardiging van afzondering in stilte voor het opdoen van kracht.

WOENSDAG 14 OKTOBER, 20-21:45 UUR, € 8. DE ZINNEN (CHRISTUS TRIUMFATORKERK).

Anglicaanse priester Andrew Gready

Gebed en genezing: 'Je komt op glad ijs'

INTERVIEW Andrew Gready werkt sinds drie jaar in Den Haag. Hij heeft een moeilijke periode achter de rug. 'Er is medisch en spiritueel wonderlijk goed voor me gezorgd.'

PRIESTER WORDEN WAS WEL HET laatste wat Andrew Gready, priester van de anglicaanse St. John and St. Philip-gemeente, wilde. Als oudste zoon van een priester, geboren in Zuid-Afrika, koos hij voor een studie geologie. Maar daarna wist hij niet goed welke baan te kiezen.

'Ik kan weer scheidsrechteren bij het rugby'

Een vriend raadde hem een bezinningsjaar op Lee Abbey aan, een christelijke gemeenschap in Zuidwest-Engeland, gerund door jonge mensen die er gasten ontvangen voor retraites, conferenties en gemeenteweekenden. Niet alleen leerde hij daar zijn toekomstige vrouw kennen – een Nederlandse – het werd hem ook duidelijk dat hij alsnog theologie wilde studeren.

Wijkagent

Na zijn priesterwijding in 1990 vertrok hij met zijn vrouw naar Zuid-Afrika, want 'als Afrika eenmaal in je bloed zit, raak je dat niet meer kwijt'. Misschien wel daardoor heeft hij, voor hij in de lente van 2013 naar Den Haag kwam, 'gejojoed tussen Zuid-Afrika en Engeland'.

'We voelden ons in Den Haag meteen

welkom.' Hij wil graag verbindingen leggen met Haagse kerken en met 'de wereld daarbuiten'. Zo ging hij op kennismakingsbezoek bij de rector van het Sorghvlietgymnasium en de wijkagent. 'De rector was gastvrij, maar ook verbaasd. Later bleek het goed dat we elkaar kenden, want samen steunden we familie en vrienden van leerlingen die betrokken waren bij de ramp met de MH17. Aan de wijkagent vroeg ik wat hij als het grootste probleem in de wijk beschouwde. Zijn antwoord verraste me: eenzaamheid. Ik vind het belangrijk daarop in te spelen. We willen geen exclusief Engels eilandje zijn, met de bruggen opgetrokken. We willen deel uitmaken van de lokale gemeenschap, meedoen en de taal spreken. Ook dat is een teken van het Koninkrijk.' De Nederlandse koffiecultuur zou daarbij wel eens behulpzaam kunnen zijn. Laco-niek: 'The sacrament of coffee.'

Verder werkt zijn gemeente mee aan een vertaalproject van de anglicaanse kerk in Nederland. 'Het is belangrijk, ook pastoraal, dat mensen die te gast zijn bij doop-, trouw- of begrafenisdiensten zich deel van de liturgie voelen, en dat lukt zoveel beter als die in hun eigen taal is.'

Indrukwekkend

'Het hoort bij mijn werk ontmoetingen met God mogelijk te maken, mensen aan te moedigen God aan het werk te zien, en zich daardoor te laten ver-

anderen. Ik zie dat gebeuren, ook in mijn eigen leven.' Begrijpen hoe dat werkt blijft een voortdurend proces. Gready heeft twee heftige 'medische episodes' achter de rug. Vlak voor hij naar Den Haag kwam kreeg hij 'out of the blue' een hartaanval. En vorig jaar november werd bij hem darmkanker geconstateerd. 'Beide keren kreeg ik ongelofelijk veel steun vanuit de gemeente. Stel je voor, ze hadden me net benoemd, kreeg ik het aan mijn hart. Gelukkig is dat goed gekomen, ik kan weer scheidsrechteren bij het rugby. Ook bij de darmkanker zijn we er direct open over geweest. En meteen kregen we uit de gemeente, vanuit andere Haagse kerken, en uit ons internationale netwerk te horen: we bidden voor je.' Hij vertelt het nuchter: 'Ik werd bestraald en er werd gebeden. Alle credits voor de medici, hun kunde is indrukwekkend, maar ik geloof ook in de kracht van gebed. Er is medisch en spiritueel wonderlijk goed voor me gezorgd.' In maart bleek de tumor verdwenen. 'Ik heb onlangs geprobeerd

Andrew Gready: 'We willen geen exclusief Engels eilandje zijn'.

erover te preken, al voelde ik me tekort schieten. Je komt op zulk glad ijs als je gaat nadenken over het thema gene-

'Preken over genezing is een mijnenveld'

zing. Een oud-gemeentelid had hetzelfde als ik, hij is met Pasen overleden...'

Gready valt stil. 'Het is een mijnenveld. Er niet triomfantelijk over doen,

het niet met iemands geloof verbinden... Heeft God een plan met mij? Wil hij dat ik hier priester blijf? Of elders? Of dat ik als monnik ga leven aan een Fries meer? Ik moet aan de slag met deze vragen, misschien in een retraite. Maar ja, ik heb net een assistent welkom geheten, die moet ik ook begeleiden.'

Gready formuleert het tegelijk geestig relativerend en spiritueel zoekend.

NELLEKE DE JONG-VAN DEN BERG

Actualiteit Tobias en de engel

Een verhaal uit het Oude Testament gaat over de reis van een zoon die leert, door tegenslagen in het leven een plaats te geven, het leven te kennen. Theoloog John Batist vertelt waarom het leven van deze Tobias zo inspirerend kan zijn en wat engelen daarin kunnen betekenen.

WOENSDAG 21 OKTOBER, 19:30 UUR, € 6. DE ZINNEN, CHRISTUS TRIUMFATORKERK.

Anglicaanse kerk biedt boekenparadijs

Massa's goedkope boeken, in alle talen van de wereld en ieder denkbaar genre. De jaarlijkse boekmarkt van de Anglicaanse kerk is een lust voor leesmussen.

ZATERDAG 31 OKTOBER, 11-15 UUR. RIOUWSTRAAT 2.

Lezing: religieuze bloei in Den Haag

Hijme Stoffels, Hagenaar en hoogleraar godsdienstsociologie aan de Vrije Universiteit, vindt Den Haag godsdienstiger dan ooit. Hij licht zijn voordracht daarover met beelden toe.

WOENSDAG 28 OKTOBER, 20 UUR, € 5. MARANATHAKERK.

Kring: kritisch kijken naar geloof

Op vier avonden kunnen belangstellenden vanuit de wijsgerige filosofie en antropologie nadenken over het christendom. Welke functies vervullen godsdiensten, wat maakt ons geloof cultuurgebonden, hoe verscheiden en betekenisvol zijn de verschillende soorten christendom, zijn er gemeenschappelijke ijkpunten? Gespreksleiding: dr. Arne Jonges.

VANAF DONDERDAG 15 OKTOBER, 20 UUR, € 8. HOUTRUSTKERK.

Avonden over Bijbels geweld

In nogal wat bijbelverhalen wordt geweld gepro-pageerd. Moeten lezers de Bijbel dan wel serieus nemen? Ds. Piet Schelling schreef er het boekje *Vreemd en bizar* over. Op drie avonden wordt dat boekje onder leiding van ds. Martine Nijveld besproken.

DONDERDAG 1, 29 OKT., 26 NOV., 20 UUR. BERGKERK.

BIJBELS QRS WAAROM FRANCISCUS EEN WORM REDDE

VIER OKTOBER IS HET WERELDDIERENDAG. Die vindt zijn oorsprong in de kerkelijke feestdag van Franciscus van Assisi. De reden is duidelijk: de verhalen over diens bijzondere contact met dieren, zoals zijn preek tot de vogels, of het tam maken van een wolf bij Gubbio. Zijn eerbied voor Gods Schepping vatte hij samen in het beroemde Zonnelied. Daarin komt de zin voor: *Laudato si', mi signore, cun tucte le tue creature*. Wees geprezen, mijn Heer met al uw schepselen.'

De eerste twee woorden hiervan, 'Laudato si', zijn door de paus als titel gekozen voor zijn pas verschenen encycliek over het beschermen van het milieu. Logisch voor een kerkleider die bij zijn aantreden Franciscus als pausnaam aan-nam. In die encycliek verwijst hij regelmatig naar zijn heilige naamgenoot, bijvoorbeeld als hij schrijft: 'Steeds als Franciscus naar de zon en de maan staarde, of naar het allerkleinste diertje, hief hij een lied aan, zoals wij zouden doen als we op iemand verliefd zijn. Hij helpt ons inzien dat

alle schepselen met elkaar verbonden zijn, en dat ze allen moeten worden gekoesterd met liefde en respect. Want wij als levende schepselen zijn van elkaar afhankelijk.'

Inderdaad: voor Franciscus was zelfs een worm ontferming waard. Daarom raapte hij – als hij zo'n diertje op de weg zag liggen – het altijd op en zei dan: 'Broeder worm. Wees toch voorzichtig. Straks word je nog vertrappt of overreden door een voorbijganger', en zette het voorzichtig aan

de kant van de weg. Daarbij dacht hij, naar eigen zeggen, ook aan Christus die aan het kruis bad: 'God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten. Onze vaders vertrouwden op u, en u hebt hen gered. Maar ik ben een worm, veracht bij het volk, verguisd bij de mensen.' (Psalm 22) Hier zien we de diepste spiritualiteit van Franciscus: zijn verwondering over het feit dat Gods zoon zich zo klein maakt. Ultiem solidair tot in alle diepte: alle lijden, alle onrecht dat mensen kan overkomen, waren ook zijn deel. Dat ont-roerde Franciscus zeer en inspireerde hem zelf ook solidair te zijn met de vertrapten, zoals hij schreef in zijn Orderegel: 'Begeef je, broeders, onder de waardeloze en verachte mensen, de armen en zwakken, zieken, melaatsen en bedelaars langs de weg. In hen is de Heer aanwezig'. Voor de paus strekt zich dit ook uit tot onze om-

gang met het milieu. Want de armen worden het meest getroffen door de ongebreidelde uit-buiting van de aarde. Hij roept ons op daarmee te stoppen, door de kwaliteit van het leven in ander dingen te zoeken: 'Christelijke spiritua-liteit biedt een alternatief begrip van de kwaliteit van het leven. Ze moedigt aan tot een profetische en contemplatieve levensstijl, een levensstijl die vervuld is van diepe vreugde, vrij van de obsessie voor consumeren. We moeten lering trekken uit een oude les, die wordt aan-getroffen in verscheidene religieuze tradities en ook in de Bijbel. Het gaat om de overtuiging: minder is meer.'

We kunnen er al mee beginnen in de supermarkt.

JOHN BATIST

Martin Koster, predikant in de Bosbeskapel, en John Batist, emeritus pastoraal werker bij de Antonius Abt, schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek *Bijbels ABC* van K.H. Miskotte.

Hagenaars over Rooms-katholieke gezinssynode

'Sommige homo's vervullen hun ouderschap beter dan hetero's'

INTERVIEWS Bisschoppen uit de hele wereld komen tussen 4 en 25 oktober in Rome bij elkaar voor de synode over 'de roeping en de missie van het gezin in de Kerk en de moderne wereld'. Op de agenda staan de resultaten van een wereldwijde enquête onder rooms-katholieken over gezinsrelaties. Drie Haagse rooms-katholieken vertellen wat ze van de synode verwachten en hopen.

Duncan Wielzen: 'Het is de vraag of er een ideaal gezinstype bestaat.'

TERESA VAN DER LUBBE (PAROCHIE MARIA Sterre der Zee): 'Ik vind de synode belangrijk. Het is nodig om opnieuw onze idealen te bepalen. Kernvraag is hoe Gods barmhartigheid uitgedragen kan worden – bijvoorbeeld ten opzichte van (gebroken) gezinnen, homoseksuelen, weigerambtenaren. De kerk mag het traditionele gezin heus als ideaal aanhouden. Preciezer: de idealen die met dat gezin geassocieerd worden. Er zijn homoseksuelen die hun huwelijk en ouderschap beter vervullen dan heteroseksuele koppels. Ik idealiseer

'Ik idealiseer de waarde, niet de vorm'

de waarde, niet de vorm. Zo kun je ook het huwelijk als sacrament aan heteroseksuelen voorhouden en tegelijkertijd de zegen uitspreken over de liefde tussen mensen van hetzelfde geslacht. Er zijn twee manieren om van Gods barmhartigheid te getuigen. Je kunt iedereen toegang geven tot een bron, of je bepaalt met een omheining wie meer en minder recht hebben om ervan te drinken. Zoveel mensen zijn bezig met begrenzen. Als kerkgemeenschap moet je dat

niet doen. De synode heeft in onze parochie al de eerste vruchten afgeworpen. In de enquête wordt ge-

Teresa van der Lubbe

vraagd hoe koppels en getrouwden geholpen kunnen worden in hun nieuwe levensfase: kinderen grootbrengen, conflicten hanteren, taken verdelen. We komen met een cursus huwelijks-

voorbereiding, waarin pastoors, gehuwden en nieuwe koppels met elkaar in gesprek gaan.'

Vreugde

Duncan Wielzen (Parochie de Vier Evangelisten): 'De synode zou de aanzet kunnen zijn tot concrete uitwerkingen van het "Heilig Jaar van de Barmhartigheid". Parochianen mogen niet wegkijken wanneer mensen vanwege hun gezinsleven belemmerd worden in hun groei, of zich in hun waardigheid aangetast voelen. Gehuwden en samenwonenden die emotioneel of fysiek geweld ondervinden, moeten op steun en aandacht van de kerk kunnen rekenen. Alles wat aan vreugde en hoop bij gezinnen leeft, kunnen parochies liturgisch vormgeven. Met doopviering wordt de vreugde van het nieuwe leven gevierd. Een jong stel dat gaat samenwonen, zou met een ritueel de hoop op een duurzame verbintenis kunnen laten bezegelen. De parochie kan haar belangstelling tonen met een pastoraal huisbezoek, de zegening van het stel en van hun woning. Daarmee zegt de kerk: "Julie welzijn gaat God ter harte."

De geschiedenis leert dat uitwerkingen van een synode decennia duren. Ik verwacht daarom op korte termijn niet veel, of zelfs niets. Ik hoop dat er op den duur inclusiviteit komt in het kerkelijk spreken over het gezin. Er wordt nog uitgegaan van een ideaal, normatief gezinstype: een gehuwd echtpaar (vrouw en man) met al dan niet eigen kinderen. Voor andere gezinstypen klinkt in het kerkelijk spreken vooralsnog weinig waardering door. Het is de vraag of er een ideaal gezinstype bestaat. Ik denk eerder dat sommige gezinnen in ideale omstandigheden verkeren, en andere in mindere, ongeacht het type.'

Huwelijkscursus

Roel Blesgraaf (parochie Maria Sterre der Zee): 'Het gezin staat onder druk. Beide ouders moeten werken om rond te komen. Steeds meer relaties lopen stuk. Ik hoop dat de synode het belang van het gezin voor een gezonde samenleving zal onderstrepen. Liefdevolle gezinnen vormen de kleinste cellen van de samenleving. De synode mag het bisdom en de parochies aansporen om gezinnen te ondersteunen. Bijvoorbeeld door speelruimte voor kinderen in de kerk te faciliteren, de samenwerking tussen pastorale krachten

Duncan Wielzen

'Julie welzijn gaat God ter harte'

en professionele hulpverleners (zoals relatietherapeuten) te stimuleren, cursussen huwelijksvoorbereiding aan te bieden. Mijn vrouw en ik hebben, voordat we gingen trouwen, een *pre-marriage course* gevolgd. In de media is veel aandacht voor de discussie over gescheidenen die willen hertrouwen en over homoseksuele relaties. Hoewel het goed is dat deze kwesties bespreekbaar

Roel Blesgraaf

'Ik hoop op praktische handreikingen'

worden gemaakt, hoop ik vooral dat bisschoppen met praktische handreikingen komen om kwetsbare gezinnen te ondersteunen.'

ROBERT REIJNS

Oude Testament 'voor dummies'

Langdradig, moeilijk, soms een tikkeltje wreed. Dergelijke associaties roepen de boeken uit het Oude Testament vaak op. Broeder Johannes-Paulus geeft een cursus om deelnemers tot een beter begrip van de teksten te laten komen. De teksten worden hiervoor in hun historische context geplaatst.

DINSDAG 13, 20, 27 OKTOBER; 19:30-21:30 UUR. JOHANNESZAAL, OUDE MOLSTRAAT 37.

Opera: 'Ottone' van Händel

In de Emmauskerk geeft een cultureel divers barokensemble een voorstelling van de beroemde opera 'Ottone' van Georg Friedrich Handel (1723). Het libretto is gebaseerd op de historische gebeurtenissen rond Otto II, koning van Duitsland, en zijn huwelijk in 972 met Theophane, een Byzantijnse prinses.

ZONDAG 18 OKTOBER, 15 UUR. EMMAUSKERK.

IN - DRUK

EEN TSUNAMI VAN BOEKEN DREIGT ONS huis te overspoelen, dus moet er ingegrepen worden. 'Wat je langer dan een jaar niet hebt ingekeken wegdoen', zeggen de radicalen. Dat lukt ons echt niet, want een boek uit de nalatenschap van moeder zetten we toch weer terug. Maar gekozen moet er worden. Ik denk aan een Amsterdamse collega die er een tweede woning op na hield. Kamer na kamer was met boekenrekken gevuld. Ik kwam hem altijd tegen bij de veiling van Ton Bolland zaliger (die kende volgens mij de meeste Nederlandse dominees bij name), waar hij mij bij het bieden regelmatig aftroefde. Zo hielp hij mij ongewild mijn boekenbezit niet al te snel uit te breiden.

In onze digitaliserende wereld heeft boekenbezit zijn vanzelfsprekendheid verloren. In onze kennissenkring zijn al mensen die al hun boeken hebben weggedaan. Het idee alleen al,

EEN (H)EERLIJK BOEK

even erg als de verwoesting van Palmyra. Wat ze lezen, komt via e-reader en tablet tot ze. Bibliotheken worden gesloten, zowel in stadswijken als in scholen. En het verdwijnen van 'De Slegte' uit het straatbeeld is een teken dat de waarde van en belangstelling voor tweedehands boeken fors gedaald is. Toen de Selexyz boekenketen failliet ging, werd een aantal zaken gelukkig gered via crowdfunding en mensen met hart voor het boekenvak. Op bescheidener schaal kwam Donner in Rotterdam terug. Het oude pand van De Slegte in Den Haag ging dicht. Paagman opende een kleiner, maar gastvrij en licht pand elders in het centrum. In de Oase, in Spoorwijk, is Goddank een kinderboekenafdeling van de voormalige buurtbieb ondergebracht. Zielen redden en boeken redden behoort, naast de voedselbank, tot het hart van de christelijke missie wat mij betreft.

Bij het selecteren van onze boeken kwam *Revolutie der eenzamen* (1953) van de ten onrechte vergeten Groningse hoogleraar sociologie P.J. Bouman tevoorschijn. Het boek kreeg 34 drukken! Een autoriteit in de jaren vijftig en zestig en omstrepen in vakkringen. Hij schreef namelijk zo dat gewone mensen geschiedenis leuk en boeiend vonden. Foei! Het was mijn leraar op de ulo in 1959 die mij dit boek aanbeval. Het heeft bij mij de liefde voor de geschiedenis gewekt. Bouman schreef filmisch met close ups van personen en gebeurtenissen die de loop van de twintigste eeuw beslissend beïnvloed hebben. Geen objectief feitenrelas, maar tekening van het absurde en tragische van het menselijk handelen. Later ontdekte ik dat hij, van huis uit randkerkelijk, door Albert Schweitzer geboeid,

zich verder in het christelijk geloof verdiepte en op 37-jarige leeftijd bewust belijdenis deed.

Voor een twaalfjarige was het op het eerste gezicht geen aantrekkelijk boek. Illustraties ontbreken en het bevat 453 dicht bedrukte bladzijden, maar ik las het in één ruk uit. Ik heb het nu aan mijn kleindochter gegeven, die op de middelbare school zit. Geen hoopje data dat je oproept op een scherm, maar een eerlijk boek met een geschiedenis en met mijn verhaal. Ze mag het stuk lezen ook, want zonder kreukels en vlekken worden we niet wijs. Handhaaf daarom minstens één boekenplankje!

ROB VAN ESSEN

advertenties

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Firma A. H. Kerkhof & Z^o
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra
• Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
• Waldeck Oude Haagweg 28
• Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage
Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN, OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat

Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6

ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Taizédiensten

Buurt- en kerkhuis Bethel,
Thomas Schwenckestraat 30
elke maandag 19.30u Taizéavondgebed
Elandstraatkerk
elke 1e zaterdag vd maand 19.30u Taizéviering

Koningkerk Voorburg
elke 2e zaterdag vd maand 19u30 Taizéviering
Zorgvlietkerk
Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizéavondgebed

Doordeweekse diensten:

- Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering
- Kloosterkerk elke wo 19.45 u vesperviering
- Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 -13 u middaggebed

Internationale Roze kerk
Tweede zondag van de maand, 17.30 uur met eenvoudige maaltijd.
Buurt- en kerkhuis Bethel,
Thomas Schwenckestraat 30
www.internationalerozekerk.nl

Kerk in Den Haag bij u in de buurt?

Wilt u dat KDH in een winkel of op een andere locatie bij u in de buurt komt te liggen? Vraag naar de mogelijkheden: Tel. 06 30 164 820 E-mail: info@kerkinderhaag.nl

Kerk in Den Haag bij u in de bus?

Wilt u dat KDH iedere maand bij u wordt thuisbezorgd? Neem een postabonnement. 10 nummers voor € 19,50. Opgave per e-mail: info@kerkinderhaag.nl Of bel: 06 30 164 820

Adverteren in KDH?
Stuur uw boodschap naar info@kerkinderhaag.nl
Inlichtingen en prijsopgave: telefoon 06 123 130 53

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	zondag 4 okt.	zondag 11 okt.	zondag 18 okt.	zondag 25 okt.
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Trinette Verhoeven HA	ds Trinette Verhoeven	Hilly Merx *	ds Fokke Fennema
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk van Hogenhoucklaan 89	10.00	mr Henk Steenvoort	ds Corrie van Duinen HD	ds Corrie van Duinen	ds Corrie van Duinen
Bezuidenhout	Christus Triumfatorkerk Juliana v Stolberglaan 154	10.00	ds Berit Bootsma	ds Ruud Stiemer	cand Robin ten Hoopen	ds Ruud Stiemer
Mariahoeve	Pax Christikerk Vlamburg 2	10.00 12.00	11u ! ds Peter Bakker -geen open kerk-	ds Peter Bakker open kerk	ds Peter de Nooy, Rt open kerk	ds Peter de Nooy, Rt open kerk
Stadsdeel Laak Spoorwijk	de Oase van Meursstraat 1	10.00	ds René de Reuver	kringviering	ds George Nagel HA	ds Aad Dronkert
Moerwijk / Morgenstond / Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luijkenlaan 90	10.00	ds Klaas Wigboldus	ds René de Reuver	cand Bettelies Westerbeek	ds René de Reuver
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal en Bergselaan 50	10.00	ds Axel Wickes	ds Lenie Vollebregt HA	ds Martine Nijveld HD kerkgebouw 50 jr	ds Herbert Wevers
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk Ze Sweelinckstraat 156	10.30	naar de Bergkerk NB 10u !	ds Martine Nijveld	ds GertJan Bikker Brussel	ds Erika van Gemerden
	Noorderkerk Schuijtsstraat 9/11	10.00	ds Ruud Stiemer	ds Ron van Schouwen Honselersdijk	ds Nel van Dorp	ds Rob Poesiat Koudekerke
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Nico Riemersma	ds Marjolein den Dulk	ds Wietske Verkuil	ds Martin Koster S/T
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk WillemIIstraat 40	10.00	dss Jacob Korf en Wietske Verkuil	ds Martin Koster	ds Nico Riemersma	ds Jacob Korf S/T
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	mw ds T Bergsma	ds Jacob Korf	ds Lucia van Rouendal	ds Lenie Vollebregt
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Marian Zebregs Valkenburg	ds Nicolle Pronk	ds Martin Koster	ds Arja Hoogerbrugge S/T
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurriaan Kokstr. 173	10.00 17.00	ds Antje Groenendijk -Meindersma	ds Frederik van Harten ds A Mak dnst a/zee	ds Charlotte van der Leest	ds Antje Groenendijk -Meindersma
	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.00 17.30	ds Ant Christ Katwijk ds Abr vDuinen Loosdr	ds Dirk Jan Thijs Asd mi zie Bethelkerk	ds Jaap Quist, mi zie Prinses Julianakerk	prof dr Wim Balke ds Theo Wegman
Belgisch Park Statenkwartier - W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00 17.00	ds Reinier Beltman Hilversum	ds Charlotte vd Leest	ds Dick Schinkelshoek Veenendaal	ds Joline van Poppel studentenpastor
Duindorp 2e Pl.dag	Prinses Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00 17.30	ds Frederik van Harten mi > Oude Kerk	ds D Meijvogel H'wijk mi: * [13u Het Punt]	ds Frederik van Harten ds Evert van Dalen	ds Pieter Stam Katwijk mi > Oude Kerk
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds Attie Minnema	ds R Klijnsma Pijnacker	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	ds Theo Haitjema	ds Theo Haitjema S/T	ds Willemijn van Dijk	Mario Boelen *

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan van Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Louis Willschleger ds Laurens Vogelaar	ds Ad Vastenhouw HD ds Laurens Vogelaar	ds Paul Visser Asd ds H Schipaanboord	ds Laurens Vogelaar ds JvRumpt Hulshorst
	Houtrusterk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	dr Eric H Cossée Rt	ds Karl van Klaveren	ds Carola Dahmen Berkenwoude
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00 10.30	ds Joline van Poppel studentenpredikant	ds Margreet Klokke HA	ds Jan Tom Schneider	ds Lanooy cantate
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Fokke Fennema HA	ds Fulco Timmers Roosendaal	ds Trinette Verhoeven	ds Kees van der Horst Asd
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out	pasteur Hartman Out	pasteur Hartman Out Sainte Cène	m Joop La Grouw
Overige kerken voor de hele stad	Deutsche Evang. Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pfrn Suzanne Mathis Ökum.Erntedankfest	Pfr Jan Mathis Abendmahl	Pfarrer Margit Gill Delft	Prädikantin Viola Heutger
	Doopsgezinde gemeente Paleisstraat 8	10.30	Pieter Post	ds Jannie Nijwening	ds Marina Slootmans	X (dienst in Oldeslo)
	Ekklesia Brouwersgr. 2-K in steeg door hek	11.00	X	Viering Jaartheme	X	de profeet Joël
	Evang. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00 11.00	zr Christine Welschen	zr Chr. Welschen Avondmaal	zr Christine Welschen	zr Welschen.31okt 11 u BrDjoemati Tumin
	Haagse Dominicus Thomas Schwenckestr 30	10.30	op de tast	X	stille zingen	X
	Indonesisch Ned. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luikenln 90	13.30	br Adham K Satria	ds Yolanda Pantou	ds Johannes Linandi	ds Stanley Tjahjadi HA
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 115	11.00	ds Rob van Essen HA	X	Morgengebed Heine Bultema	X
	Remonstrante kerk Ln v Meerdervoort hg 955	10.30	ds Marina Slootmans	ds Reinhold Philipp	ds Jannie Nijwening	ds Marina Slootmans
	Vrije Evang. Gemeente Malakkastraat 7	10.00	X	ds Wessel Verdonk	X	ds Wessel Verdonk
	Gereform. Kerk Vrijgemaakt Duinkerckestraat 11	10.00 17.00	ds Jasper Klapwijk ds Gerrit den Broeder	ds Jasper Klapwijk ds Gerrit den Broeder	ds Jasper Klapwijk ds Jasper Klapwijk	2x dr Bart v. Egmond candidaat te Kampen
Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds Durkje Sikkema	pastor Jan Koeleman	ds Engelen Hulsmann	ds Wilna Steenbergen
	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	ds Saskia Wevers - van der Feltz	pater Bosco Beijk	pater Bosco Beijk	pastor Wim Hoefman
	MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Guido Schürmann	ds Irene Visser	pastor Bertus Wessel	pastor Willy Hoogendoorn
	MCH Sint Antoniusshove Banningln 1 Leidschendam	10.30	pastor Bertus Wessel	pastor Willy Hoogendoorn	pastor Guido Schürmann	ds Irene Visser
Parnassia	Franciscuskerk Monsterseweg 93	10.30	ds Christiaan Donner	pastor Nanda de Hoop	pastor Henk van Breukelen	pastor Mieke Speckens
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	ds Lenie Vollebregt	ds Robert Nangu	ds Mineke Kroes	pastor Liesbeth ter Elst
dienst met doventolk	Koningkerk B. Ingenhoeslaan 4 Vbg	10.00	ds Jan van der Wolf	dovenpastor Jan Kievit Heicopstr 61 Zoeterm	ds Jan van der Wolf	X

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Arij van der Spuiweg 1 Elke zondag: 8u30 & 11h Holy Communion, 9h30 Family Gateway service. 17u Wellspring service. Maar op de 4e zondag: 9h30 idem met Holy Communion, 11h30 Morning Prayer, Anointing & Prayer for Healing, 17h Choral Evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijklaan 1 9:45 am contemporary service 11:15 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastraat 7. Elke zo 10u eucharistie. (4/10 oogstdienst) Wo 11,18,25/10 12u30 viering zolderkapel. 11/10 16u Gezongen vespers	Evangeliege-meente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 zo 10 samen-komst	Volle Evangelie Gemeente Vredekerk Maartensdijklaan 126, zo 10u30 NL za 19u Arabisch	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Ambachtsgaard 198 10.30 samenkomst met muziekcorps en zangbrigade olv Majoro Elsie Klarenbeek
			Het Apostolisch Genootschap, Loevesteinln 170 zo 9u30 samenkomst	Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8, zo 10u30 stille samenkomst	Zevende Dags Adventisten Robinhorst 197 - op zaterdag ! 10u Bijbelstudie 11u dienst	

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.rkparochiedevierevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Centrum, Parkstr 65a, H. Jacobus de Meerdere, zo 9u NL, 10u15 Lat., 12u15 NL, 16u vespers	Schilderswijk, Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 9u45	Haagse Hout, Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11u	Bezuidenhout, Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17u30	Marlot, Bloklandendijk 15, Onbevlekt Hart van Maria, zo 9u30	Zeeheldenbuurt, Elandstraat 194, H. Ignatius, zo 11u	Rijswijk, Sir Winston Churchillln 372, H. Benedictus en Bernadette, za 19u, zo 11u
Regentessekwartier, Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL; zo 09u30 NL, 12u Spaans	Valkenbos, Kamperfoeliestraat 279, Titus Brandsmakerk, zo 10u30, vr 10u	Loosduinen, Loosd. Hoofdstr 4, Kerk Maria v Eik & Duinen, zo 10u, za 13u	Waldeck/Kijkduin, Aaltje Noordewierstraat 4, H. Pastoor van Ars, zo 10u30	Leyenburg, Leyweg 930, Emmauskerk, zo 10u, za 13u	Scheveningen, Scheveningsweg 233, H. Antonius Abt, za 17u., zo 10u30	Rijswijk, v Vredenburgweg 69, H. Bonifatius, za 19u, zo 11u

AGENDA: SEPTEMBER Meer op kerkinderhaag.nl

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Tips/aankondigingen voor november s.v.p. opgeven tot 13 oktober: redactie@kerkinderhaag.nl/kerkinderhaag.nl

Meditatie

Met muziek, beeld, bijbeltekst of gedicht. Leiding: ds. Reinhold Philipp.
Do 1, 14 u ■ Remonstrantse kerk

Participatiesamenleving

Lezing over de rol van kerk/diaconaat in samenleving. Door prof. Herman Noordeggraaf.

Do 1, 20-22 u ■ De Toevlucht, Laan van Hoornwijk 140, Ypenburg

Verhaal halen

Korte actuele meditatie met bijbel- of andere tekst, stilte, ontmoeting, soep.
Iedere vr, 12:30-13 u ■ De Zinnen, Christus Triumfatorkerk

Cursus Bachcantates

Bespreking van iedere keer twee cantates. Tot april. Opgave: (070) 325 07 79.
Za 3, 31; 10:30-12:30 u ■ Remonstrantse kerk

Zingen Zonder Grenzen

Mantra's uit verschillende geloofstradities.

Di 6, 19:30-22 u ■ Lukaskerk

Koffie met muziek

Levende muziek op iedere eerste woensdag van de maand. Vandaag: Duo First Love.

Woe 7, 10-12 u ■ Maranathakerk

Meditatielessen

Met info over het gebruik van de mantra, achtergronden, psychologische processen. Info/opgave: d.vandewetering@telfort.nl

Woe 7, 14, 28 okt, 4 nov; 15-17 u, €2 ■ De Zinnen, Christus Triumfatorkerk

BuurtBios

Film 'O Brother Where Art Thou', met mooie rol voor George Clooney. Met nagesprek.

Vrij 9, 19:30 u ■ Bethel

Geloofslunch voor kids

Kinderen tot 12 jaar en ouders gaan, apart, tijdens de lunch in gesprek over geloofsvragen.

Zo 11, 12:30-14:15 u ■ Abdijkerk

Harpconcert

Concertharpiste Merel Naomi speelt gevarieerd programma.

Zo 11, 17 u ■ Maranathakerk**Bijbelse familiehaat**

Serie over bijbelse gezinsruzie. Vandaag: de kinderen van David.

Ma 12, 14:30-16 u ■ Remonstrantse kerk

Joodse feesten

Avond over Pèsach en Sjavo'e'ot, Jom haS-hoa en Tisja Beav. Leiding: Martin Koster.

Di 13, 20-21:45 u ■ Bosbeskapel.

Bijbel voor starters

Bespreking van een maatschappelijk, persoonlijk en bijbels thema, aan de hand van bijbelteksten. Voor studenten en young professionals.

Di 13, 27 okt, 10 nov, 20:15 u ■ Kloosterkerk

Lekker eten

Riant diner voor een vriendenprijs. Reserveren: (070) 355 73 56.

Woe 14, 18 u, €5 ■ Maranathakerk

Vrome Freule

Kerk in de kroeg: van borrelpraat tot diepe discussies. Gastheer is ds. Axel Wickes.

Do 15, 20 u. Café de Freule, Fahrenheitstraat 558.

Lunchbios

Serie films over grondleggers van wereldgodsdiensten, met lunch. Vandaag: 'The Prince of Egypt' (1998).

Zo 18, 12:30-15 u, €8 ■ Houtrustkerk

De kracht van een gedicht

Poëziemiddag met Ronald da Costa uit Oegstgeest, dichter en oud-predikant. Hij leest bekende gedichten en gaat met het publiek in gesprek.

Woe 21, 14:30-16:30 u ■ Maranathakerk

Film: 'Freaks'

Over misvormde en gehandicapte mensen in een circus (1932). Regisseur: Tod Browning. Met nagesprek.

Ma 26, 19:30 u, €6 ■ De Zinnen, Christus Triumfatorkerk

Bloemschikken

Meditatief bloemschikken rond Allerzielen

Do 29, 14:30-16:30 u ■ Antonius Abtkerk

Klooster Haastrecht

Retraite in de Abdij van Berne, o.l.v. Elizabeth Boddens Hosang en Theo Wierema. Opgave tot 24 okt via dezinnen.nl/agenda/.

Za 31, 10-16 u, €20 ■ Provincialeweg Oost 62

PERSONALIUM**Pater Gabriël**

Pater Gabriël, Broeder van Sint Jan, verhuist naar de priorij in Parijs. In 2004 opende hij met twee broeders de priorij Den

Haag. Hij was achtereenvolgens prior en parochievicaris. Veel parochianen waren bij zijn afscheidsviering aanwezig. Pater Gabriël komt in december tijdens de kerstretraite preken, info: willibrordushuis.nl

INGEZONDEN**Gymnasium Sorghvliet 1**

Als katholiek lezer was ik onaangenaam getroffen door het artikel over gymnasium Sorghvliet (KDH september, nr. 178). Daarin staat een uitspraak van de godsdienstleraar over hete hangijzers in de godsdienstles. Bij de islam: Charlie Hebdo, bij de rooms-katholieke kerk: kindermisbruik. Dat op een protestantse school in die termen over de Katholieke Kerk gesproken wordt is verwerpelijk. Wij nemen hier nota van en zullen hierover met Sorghvliet en de dragende protestantse richting in gesprek moeten. Wat mij echter stoort is dat u klakkeloos meegaat in de algemene tendens dat seksueel misbruik een katholiek fenomeen zou zijn. Een conclusie van het rapport-Deetman is nu juist dat het in alle bevolkingsgroepen voorkomt. Op grond van het Vaticaanse decreet over de publiciteitsmedia *Inter mirifica* mag het r.k. kerkgenootschap, dat *Kerk in Den Haag* mede financiert, een positieve betrokkenheid van de redactie vragen. Uw redacteur had daarvan blijk kunnen geven, bijvoorbeeld door de godsdienstleraar te vragen of de protestantse kerken dan geen hete hangijzers hebben. Dat is geen inbreuk op de journalistieke vrijheid en het had op voorhand alle kou uit de lucht genomen. Een gemiste kans.

MR. R.M.A. GULDENMUND, KEUZEPAROCHEAAN VAN MARIA STERRE DER ZEE

Gymnasium Sorghvliet 2

De rooms-katholieke kerk heeft onder kritiek gestaan vanwege de vele gevallen van seksueel misbruik jegens minderjarigen en geweld jegens vrouwen. Het heeft ons telkens pijn gedaan wanneer we hoorden hoe het leven van mensen ernstig beschadigd is. We schamen ons voor priesters en religieuzen die zich hieraan hebben schuldig gemaakt. De katholieke kerk heeft sinds het rapport-Deetman maatregelen genomen, zowel om daders te straffen alsook om preventief op te kunnen treden. Dit is

grondig en serieus aangepakt.

In het bericht over hete hangijzers zegt de godsdienstleraar van het Sorghvliet dat hij zijn les over de Rooms-Katholieke Kerk begint met een discussie over seksueel misbruik. Dat is kwetsend voor katholieken omdat kindermisbruik als een katholiek fenomeen wordt neergezet, een zeer tendentieuze opmerking alsof seksueel misbruik met de katholieke kerk samenhangt en niet een breder maatschappelijk verschijnsel is dat nu nog steeds door gaat.

We vinden het kwetsend dat de redactie deze opmerking heeft laten passeren. We werken als kerken prettig samen en juist daarom steekt dat. We hadden graag gezien dat de redactie deze opmerking had verwijderd als niet ter zake en onterecht tendentius.

PASTORAAL TEAM MARIA STERRE DER ZEE

Naschrift

Onze medewerker Maarten Das geeft desgevraagd de volgende toelichting op zijn reportage over Sorghvliet.

'Het spijt me dat de zin over het misbruik in het artikel over Sorghvliet verkeerd is gevallen. Achteraf gezien is dat begrijpelijk. De zin is op meer dan één manier te lezen. Er zou de indruk kunnen ontstaan dat de heer Prins van mening is dat een les over de rooms-katholieke kerk in de eerste plaats over het misbruikschandaal moet gaan. Dat is echter onjuist. De heer Prins wilde aangeven wat zijn ervaring is als docent. Hij stuit in zijn lessen op het feit dat leerlingen zelf met vragen over het misbruik komen. Zo vers licht het blijkbaar nog in hun geheugen. Ik heb niet gevraagd naar hete hangijzers aan protestantse zijde. Dat was ook niet de insteek van het gesprek. Bovendien ben ik zelf belijdend rooms-katholiek. Het is dan ook geen moment in mij opgekomen de rooms-katholieke kerk negatief af te schilderen.'

Kerk in Den Haag is een journalistiek platform waar godsdienst, geloof en kerk in de grote stad in al hun facetten ter sprake komen. Doel van de reportage was te beschrijven hoe religie functioneert op een school waar de nieuwe elite van het land wordt gevormd. Als gymnasiasten ter voorbereiding op hun studiereis naar Rome een recent fenomeen in de rooms-katholieke kerk ter sprake brengen, is het interessant te lezen hoe de schoolleiding daarop reageert. Namelijk, door een gesprek daarover te stimuleren. Daarmee bevestigt Sorghvliet dat godsdienst en kerk factoren zijn die voor het leven en voor de maatschappij relevant zijn. Dat laten zien, is de doelstelling van *Kerk in Den Haag*.

JAN GOOSSENS, HOOFDREDACTEUR

Vredesindustrie 1

In uw lezenswaardige opinieartikel 'Vrede is een vrolijke industrie geworden' (KDH september, nr. 178) vermeldt u dat de Gemeente Den Haag zich trots afficheert met het predikaat 'stad van recht en vrede'. Dat is echter maar zeer ten dele waar. In de lijst van gerechtshoven ontbreekt namelijk een Nederlands constitutioneel hof. Een uiterst pijnlijk manco. Onze politieke elite geeft er helaas nog altijd de voorkeur aan belangrijke zaken (soms te) soepel te regelen en de burger geen mogelijkheid te geven eventuele strijdigheden van besluiten en wetten aan de grondwet te kunnen laten toetsen. Door een onafhankelijk hof in plaats van, zoals tot nu toe, door de politici zelf.

Dit is langzamerhand, helaas in negatieve zin, een unicum in Europa aan het worden. Ook hier geldt de echt Nederlandse opvatting: de regels gelden niet voor mij, maar alleen voor de anderen.

GERRIT VAN DER MEIJ, OUD-VERTEGENWOORDIGER EVANGELISCH-LUTHERSE KERK IN HET INTERKERKELIJK VREDEBERAAD (IKV).

Vredesindustrie 2

Met belangstelling las het artikel 'Vrede is een vrolijke industrie geworden' van Jan Goossensen. Ik proef daarin een licht cynische ondertoon over de overname van vrede door de overheid van de kerk, in het kader van de vredesweek. Maar de Vrede van Jezus roert Jan niet aan. In bijbels opzicht is dit een nietszeggend artikel. Wordt wakker! Jezus schenkt wijn die zich niet laat vermengen met water! Legt u zich neer bij de vrede die de wereld geeft? Of bent u nooit opgestaan? Roep het van de daken! 'Mijn vrede geef ik u, niet zoals de wereld hem u geeft, geef ik hem u' (Joh. 14:27). Verzoening met God is binnengaan in de vrede van God. Als mensen zelf onderling vrede kunnen organiseren, waarvoor is Jezus dan gekruisigd?

T.A.F. HEIJSTEEG, DELFT

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Oktober 2015, jaargang 19, nr. 179

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke Stadsstichting Vliethaghe.

Contact:

redactie@kerkinderhaag.nl

Tel. 06 30 16 48 20

Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen

Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends

(tekstredacteur), Rob van Essen, Hans

Hemmes, Bas Kromhout, Rienk

Lanooy, Joline van Poppel, Claartje

Vinkesteijn, Irna van der Wekke,

Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk

Baars (Stek), Jaap van den Berg

(kerkdiensten), Jan Eijken, Paul

Schott, Margriet Quarles van Ufford

(PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang

(fotografie), Eric van den Berg

(website), Pieter van Schouwen-

burg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:

WWW.KERKINDENHAAG.NL

E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL

TEL. KANTOORUREN: 06 123 130 53.

Los postabonnement:

€ 19,50 per kalenderjaar (10 nummers).

Opgave: info@kerkinderhaag.nl

Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

MOET JE LEZEN**Voor stad en kerk**

'De kerk kan alleen werkelijk kerk zijn als ze zich binnenstebuiten keert en metterdaad kerk-voor-andere' is. Deze uitspraak van de theoloog Bonhoeffer kan gelezen worden als de rode draad van het boek waarmee Stek haar tienjarige bestaan viert. 'Voor stad en kerk' is de titel.

Het boek is een samenballing van alles waar de uitvoeringsorganisatie van de Protestantse Diaconie voor staat. En dat is nogal wat: honderd pagina's lang worden we meegevoerd langs vier doelstellingen: verbinden, beschermen, versterken en bezielen. Het resultaat is een mengeling van essays, gedichten, studieuze stukken, tafelgeboden, bijbelcitataten en overpeinzingen.

Mechteld Jansen, hoogleraar aan de Protestantse Theologische Universiteit, knoopt alle draadjes aan elkaar met een vernuftig betoog over het modewoord van dit moment, 'verbinden'. We hebben 'duurzame spiritualiteit' nodig, schrijft ze. Dat betekent in haar ogen 'verzet tegen absolute onderwerping' gecombineerd met het koesteren van een 'gedeeld, gekend en beind leven'. Interviews met gewone Hagenaars zetten de lezer weer met beide benen op de grond. De deurwaarder bijvoorbeeld, die meehielp de Kinderwinkel op te zetten. De schilderes die meehielp bij de Voedselbank en het Straatpastoraat. Met elkaar geven zij het jubilerende Stek een gezicht.

JAN GOOSSENS

'VOOR STAD EN KERK'. VERKRIJGBAAR VOOR € 14,50, PARKSTRAAT 32.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

De schutting

Hij staat een heel klein beetje schuin, maar verder is ie nogal sterk; van zeer gedegen timmerwerk.

Ik schuif hem dagelijks wat op – da's al met al een hoop getob – Maar 't is beslist de moeite waard: mijn tuin wordt groter uiteraard.

De buurman klaagde na een tijd: hij was ineens zijn schuurtje kwijt. Dat ding staat nu op mijn terrein. Dat vindt ie blijkbaar niet zo fijn.

Er werd gemopperd in de buurt en het heeft niet erg lang geduurd, of mensen stonden zeer verstoord en boos te bonzen op mijn poort.

Maar 'k heb een waakhond aangeschaft die liever bijt dan dat ie blaft en sedertdien waagt zich geen mens meer in nabijheid van mijn grens.

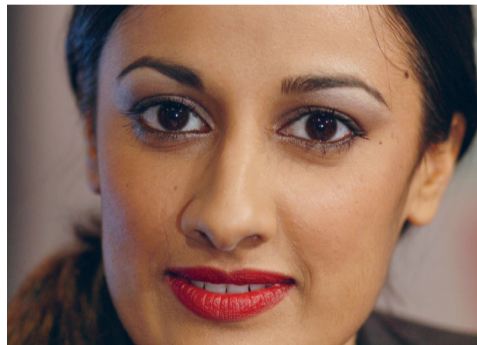
Nu staat mij niets meer in de weg. 't Is niet gelogen wat ik zeg. Ja, met de schutting in de hand verover ik het ganse land.

Moraal:
Een mens komt zeker goed terecht als hij zijn grenzen maar verlegt.

Naema Tahir vertelt uit 'Duizend en een nacht'

De Nederlands-Pakistaanse auteur en juriste Naema Tahir komt in de Kloosterkerk vertellen uit de wereldberoemde raamvertelling van Duizend- en-een-nacht. De legendarische koningin Scheherazade trouwt met een sultan in de wetenschap dat hij iedere morgen de vrouw laat ombrengen met wie hij de vorige dag is getrouwd. Om dit lot te ontlopen vertelt Scheherazade hem de eerste avond een verhaal met een open einde. De sultan, benieuwd naar de afloop, besluit haar niet te doden. Dit patroon herhaalt zich 1001 nachten, totdat de sultan besluit het leven van Scheherazade te sparen.

ZONDAG 11 OKTOBER, 17-19 UUR, € 7.50. KLOOSTERKERK.

Op bezoek in het Namasté Café

'God werd mijn werkgever'

REPORTAGE In het Namasté Café in het Zeeheldenkwartier kun je terecht voor handlezingen, massages, healingsessies of gewoon voor een kopje citroen-gember-honingthee. De eigenares noemt het een 'spiritueel café'.

FOTO MARGOT C. BERENDS

OP HET PRINS HENDRIKPLEIN, MIDDEN IN het Zeeheldenkwartier, is sinds kort een 'spiritueel café' gevestigd. Niet voor niets op die plek: volgens de website van Namasté Café is het Zeeheldenkwartier 'het spirituele hart van Den Haag'. Naar verluidt is deze wijk zo spiritueel, omdat in de jaren tachtig er een grote Bhagwan-gemeenschap neerstreek. Er is ook een grote yoga-dichtheid. Mensen die met matjes onder de arm richting yogales wandelen, behoren hier tot het normale straatbeeld. In de Prins Hendrikstraat komt binnenkort een winkel met yogaspullen. De eigenaars deden marktonderzoek en kozen vol overtuiging voor het Zeeheldenkwartier. In de Zoutmanstraat en de Piet Heinstraat zitten diverse winkels die kristallen, wierook, stenen en

gelen en meditatiekussens verkopen. Of zou het spirituele gehalte van dit eind-negentiende-eeuwse kwartier gewoon komen doordat het in de schaduw ligt van de enorme Elandstraatkerk?

Pendelen

Op een zaterdagmiddag bezoek ik het Namasté Café. Ik zak op een met kussens beladen lage bank neer en bestel een citroen-gember-honingthee. In een andere hoek zit een andere bezoeker. Naderhand blijkt dat haar gezelschap op dat moment een massage kreeg, in een belendende ruimte.

Ik blader wat in een tijdschrift van Bhagwan als ik een bekende zie. Iemand die mij al eens eerder

verteld heeft dat ze 'heel spiritueel is'. We maken een praatje. Ze is rozenkruiser, komt regelmatig in allerlei kerken en doorspekt haar verhalen met woorden als 'healing, boodschappen van overledenen, pendelen en tarotkaarten'. De kosmos en God zijn voor haar begrippen die vrij uitwisselbaar zijn. Het is voor haar duidelijk geen toeval dat ik haar tref. Zojuist had ze een fijn gesprek met de vrouw achter de toonbank, vertelt ze. 'Ze zei precies het goede. Zo bijzonder.'

De vriendin van de andere bezoeker komt intussen samen met de café-eigenares uit de massageruimte. Ze gaan op de bank zitten. De eigenares begint de handen van de ene vriendin te lezen. Na een half uur is de andere aan de beurt. Ik voel me wat bezwaard, want ik hoor hoe de caféhoudster allerlei persoonlijke details over be-

Of is deze wijk spiritueel door de Elandstraatkerk?

de dames weet te vertellen, vingers, nagels, lijnen en vorm van de handen analyserend. Zelfs hun toekomst wordt voorspeld: één vrouw kan een erfenis tegemoet zien, ergens in haar leven.

Antistresspakketje

Om de handleesklanten meer privacy te gunnen, loop ik wat rondjes. Er liggen bladen als *Yoga en Hapinez*. Er is een winkelfdelinkje met Indiase kleding en tasjes, meditatie- en antistresspakketjes in cadeauperpakking, thee en koffie. Buiten staan zitjes in de 'zenuw'. Op borden zie ik aankondigingen voor workshops gezichtsgymnastiek, een lezing over 'het leven leren lezen' en een sessie met een medium die berichten van overleden dieren doorgeeft. Ik twijfel nog of ik straks de eigenares zal vragen om mijn droom van afgelopen nacht uit te leggen. Ik had gehoord dat ze dat gratis doet, als je een kopje koffie bestelt. Ook wil ik haar nog wat andere vragen stellen. Maar helaas, ze heeft het te druk: ze moet twee vrouwen een spirituele high tea serveren.

Thuis raadpleeg ik de website. Daarop schrijft ze over haar café: 'God werd mijn werkgever.'

MARGOT C. BERENDS

NAMASTECAFE.NL

advertentie

Exclusieve lezerskorting

KDH en het Zuiderstrandtheater in Den Haag geven u tijdens *Le Nozze di Figaro* van het Orkest van de Achttiende Eeuw € 8,- korting op een eersterangkaartje. Publiekslieveling Kenneth Montgomery dirigeert deze prachtige semiscenische uitvoering. Normaal kost een kaartje € 43. Als u bij bestelling de kortings-spreuk 'KDH' doorgeeft, betaalt u nog maar € 35. U koopt uw entree bij de VVV-kassa op het Spui, via 070-88 00 333 of via zuiderstrandtheater.nl (promocode: KDH).

Aangeboden: chococake en stofzuigmiddag

Een avondje oppassen, schuurtje schilderen, appeltaart bakken, belastingformulieren invullen. Je kunt het zo gek niet bedenken, of het kan geveld worden op de Talentenveiling in de Christus Triumfatorkerk. Een deelnemer biedt een tuinklus aan – de hoogste bieder kan zich erop verheugen. Iemand anders wil z'n slaapkamer laten witten en stelt een bedrag vast – wie wil kan een centje bijverdienen.

ZATERDAG 10 OKTOBER, 20-22 UUR.

Ad Verbrugge over geluk

Wat maakt het leven zin- en succesvol? Heeft het streven naar persoonlijk geluk een prijs? De filosoof Ad Verbrugge (VU, Universiteit Leiden) geeft in buurtcentrum Eltheto zijn kijk op culturele ontwikkelingen in het denken over geluk. Verbrugge is schrijver van de boeken *Tijd van onbehagen* en *Staat van verwarring; het offer van liefde*. Hij bekritiseert de liberale samenleving en pleit voor terugkeer naar christelijke waarden. Verder is hij voorstander van betere kwaliteit in het onderwijs.

DONDERDAG 15 OKTOBER, 20 UUR. AZALEASTRAAT 2.

COLUMN

PRACT EN PRAAL

HEEFT KONING WILLEM-ALEXANDER iets weg van de legendarische bijbelse koning Salomo? Of lijkt hij meer op diens latere opvolger Hizkia? Het gebeurde op Prinsjesdag. Terwijl de koning de Troonrede voorlas en de Gouden Koets voor de Ridderzaal stond te wachten, moest ik aan een van die wonderlijke verhalen uit de Bijbel denken. Dat verhaal van koning Hizkia, vorst over het oudtestamentische Juda voor de ballingschap, heeft me van jongs af gefascineerd. En waarvan ik later, rondlopend op het Binnenhof, heb ontdekt dat het meer is dan oude koek. Het is het verhaal van een koning die indruk wil maken, een koning die wil imponeren. Om zich uit een netelige situatie te redden, bedient Hizkia zich van een communicatiestrategie die nog steeds volop aan het Binnenhof wordt gepraktiseerd: met behulp van een PR-truc blufft hij.

Door zich sterker voor te doen dat hij is, probeert de koning zijn Babylonische belagers van zich af te schudden. Hij is niet opgewassen tegen die buitenlandse legermacht, weet hij. Om zijn tegenstander af te schrikken, geeft hij de Babylonische gezanten een gedetailleerde rondgang door zijn indrukwekkende schatkamers. Het is een staaltje van pure *image building*. Hol en voos als het is, levert het de koning een fikse reprimande van de profeet op. Het heeft – dat is de waarschuwing voor iedereen-die-maar-horen-wil – uiteindelijk de ondergang van Juda niet kunnen voorkomen. De Babyloniërs laten zich niet aftroeven. Nee, dan Hizkia's verre voorganger: koning Salomo. Die beheerst de kunst van PR en *imagobouw* ook tot in de puntjes. Om indruk te maken op de koningin van Seba – op staatsbe-

zoek – toont ook hij al z'n schatten. Dat is niet gering, zo wordt in geuren en kleuren verteld. En er volgen indrukwekkende relatiegeschenken: 3.600 kilo goud, kruiden en snuisterijen. Naar zo veel pracht en praal sta je met open mond te kijken – net als naar de Gouden Koets of al die hoedjes op Prinsjesdag. Maar koning Salomo heeft meer te bieden. Hij is meer dan een 'gladjanusachtige beeldbouwer' (naar oud-hoogleraar PR, Anne van der Meiden). Salomo heeft de wijsheid in pacht. Zo veel dat de koningin van Seba vol verbazing uitroept: 'De helft is me niet verteld.' Die wijsheid van Salomo ('Salomonsoordeel') is legendarisch geworden. Maar toch heeft ook dat zijn koninkrijk niet kunnen redden. Verblind door zijn eigen succes, raakt na verloop van tijd zelfs de wijze koning van het pad, vertelt het bijbelse verhaal. En na zijn dood valt het rijk

uiteen in tweeën. Dat laat zich ook lezen als een waarschuwing. Die twee oude verhalen – op een of andere manier vullen ze elkaar aan – zijn een advies om je niet op de buitenkant te verliezen. Wat ontbreekt aan inhoud, kan niet worden gecompenseerd door vorm – door een fraaie verpakking, door een strik, door goede sier. En zelfs als het wel inhoud heeft, moet het steeds weer worden opgefrist. Zout kan zouteloos worden. Dat geldt niet alleen aan het Binnenhof.

JAN SCHINKELSHOEK

OUD-POLITICUS, JOURNALIST EN COMMUNICATIE-ADVISEUR JAN SCHINKELSHOEK IS SINDS VOORJAAR 2015 VOORZITTER VAN DE REDACTIERAAD VAN KERK IN DEN HAAG.